

Як свідчить досвід європейських країн, застосування запропонованих заходів як на локальному, так і на регіональному та загальнодержавному рівнях має підвищити рівень конкурентоспроможності агропродовольчої продукції та забезпечити їй належне місце в ієрархії споживчих продуктів на європейському продовольчому ринку.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Указ Президента України “Про заходи щодо розвитку продовольчого ринку та сприяння експорту сільськогосподарської продукції і продовольчих товарів” // Урядовий кур’єр. – 2001. – 7 серпня. – № 601.
2. Губенко В. І. Механізм зростання конкурентоспроможності товарів АПК на світовому ринку / В. І. Губенко // Агроінком. – 2003. – № 1-2. – С. 58-62.
3. Дідківська Л. І. Державне регулювання економіки [навч. посіб.] / Л. І. Дідківська, Л.С. Головка – К.: Знання-Прес, 2000. – 475 с.
4. Кваша С. М. Конкурентоспроможність вітчизняної аграрної продукції в умовах вступу України до СОТ / С.М. Кваша, О. Ф. Лука // Економіка України. – 2003. – № 10. – С. 83.
5. Кобута І. В. Особливості аграрної політики Європейського союзу на зерновому ринку // Економіка АПК. – 2006. – № 5. – С. 117-121.
6. Кулешова Г. М. Конкуренція і конкурентоспроможність в аграрному виробництві//Економіка АПК. – 2008, № 3. – С.126-132.
7. Макаренко М. В. Підвищення конкурентоспроможності промислової продукції шляхом застосування ефективної маркетингової концепції збуту / М. В.Макаренко // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 1. – С. 26–34.
8. Марцин В. С. Механізм забезпечення конкурентоспроможності товару та показники її оцінки / В. С.Марцин // Актуальні проблеми економіки. – 2008. –№ 1. – С. 35–44.
9. Месель-Веселяк В. Я. Напрями забезпечення конкурентоспроможності аграрного виробництва // Економіка АПК. – 2009, №10. – С.7-14.
10. Осташко. Т. О. Сільське господарство в умовах САТ та ЄС. – К.: Інститут сільського розвитку, 2005. – С. 27.
11. Рьлько Д. Мировая продовольственная система: уроки для России / Д. Рьлько, В.Демьяненко // Мировая экономика и международные отношения – 1999. – № 8. – С. 26–34.
12. Точилін В.О. Формування галузевих ринків України: перехідний період /В.О. Точилін. – К.: Фенікс, 2004. – 332 с.
13. Тепла М.М. Україна на шляху до світової організації торгівлі / М.М.Тепла // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 3. – С. 35–41.
14. www.agroprofi.com.ua – Агропрофі. Український тижневик ділової інформації.
15. www.fao.org/statistics Food and agriculture organization of the united nations (FAO) statistics.
16. UNIDO. International Comparative Advantage in Manufacturing. Changing Profiles of Recourses and Trade. – Vienna, 1986.

Конкурентоспособность отечественной агропродовольственной продукции и направления ее повышения на мировом рынке

В.М. Цихановская, Ю. М. Павленко

Рассмотрено влияние процессов глобализации мировой экономики на конкурентоспособность продукции агропромышленного комплекса Украины. Выявлены имеющиеся резервы и пути повышения конкурентоспособности аграрной продукции на мировых рынках.

Ключевые слова: конкурентоспособность, глобализация, АПК, продукция агропромышленного комплекса.

Competitiveness of domestic agricultural and food products and the direction of its increase in the global market

V. Tsihanovska, Yu. Pavlenko

The influence of globalization processes of economy on competitiveness of agrarian and industrial complex in Ukraine is considered. Available reserves and ways of increase the competitiveness of agrarian production in the world markets are found out.

Key words: competitiveness, the globalization, the connected tariff, agrarian and industrial complex, custom duties.

УДК 332.2

НЕДАШКІВСЬКА Т.М., аспірантка

Науковий керівник – **ДОБРЯК Д.С.**, д-р екон. наук, чл.-кор. НААНУ
Національний університет біоресурсів і природокористування України

ОЦІНКА ОБМЕЖЕНЬ (ОБТЯЖЕНЬ) У ВИКОРИСТАННІ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Висвітлено наукові засади формування обмежень (обтяжень) у сільськогосподарському землекористуванні. Запропоновано методичні підходи до оцінки обмежень на земельну ділянку, які базуються на визначенні втрат і збитків під час використання земель в охоронних, санітарних та санітарно-захисних зонах.

Ключові слова: оцінка обмежень (обтяжень) у сільськогосподарському землекористуванні, санітарно-захисні зони, земельні сервітути, земельні ресурси.

Постановка проблеми. Технічно-інформативно розвинене суспільство суттєво впливає на навколишнє середовище: атмосферне повітря, земельні ресурси, ґрунтовий покрив, рослинний і тваринний світ, водні ресурси, що в свою чергу негативно позначається на рівні життя й здоров'ї людини. Тому суспільство своїми методами господарювання зобов'язане створити необхідні умови для раціонального і екологічнобезпечного використання природних ресурсів, а також для запобігання забрудненню довкілля та відтворення природних багатств, зокрема, важливої його складової – земельних ресурсів.

У результаті здійснення реформування земельних відносин в Україні ліквідовано монополію держави на земельну власність, продовжуються роздержавлення та передача її у власність юридичним особам і громадянам, які можуть набувати права власності на землю згідно із законом.

Проведення земельної реформи в Україні зумовило значне збільшення землевласників і землекористувачів, які своєю господарською діяльністю по-різному впливають на стан земельних ресурсів як в екологічному, так і в економічному аспекті.

Водночас створення нових землеволодінь і землекористувань масово відбувається без врахування важливого конституційного принципу (ст. 41 Конституції України) – використання власності не може завдавати шкоди правам, свободам та гідності громадян, інтересам суспільства, погіршувати екологічну ситуацію і природні якості земель, тобто, закріпивши право власності та користування земельними ділянками, держава так і не забезпечила належного встановлення обмежень та обтяжень таких прав, які повинні були б сформувати умови еколого-техногенної безпеки у використанні земель і закласти основи сталого землекористування.

Отже, одним із ключових механізмів правового захисту земельних ресурсів, а також забезпечення їхнього раціонального й екологічнобезпечного використання є розробка наукових засад формування обмежень (обтяжень) у землекористуванні і, в першу чергу, сільськогосподарському.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Питанням обмежень (обтяжень) прав землевласників і землекористувачів щодо використання земель присвячено роботи відомих вчених, а саме: Д.І. Бабміндра, Д.С. Добряк, Й.М. Дорош, А.Г. Мартин, А.М. Мірошніченко, В.В. Носін, А.М. Третяк, А.Д. Юрченко та ін.

Разом з тим, такі питання цієї проблеми, як економічна й екологічна оцінка цих обмежень (обтяжень), визначення й відшкодування втрат і збитків, спричинених ними, залишаються дискусійними і потребують глибшого обґрунтування для розробки землевпорядної документації та удосконалення методичних підходів до визначення втрат і збитків.

Мета дослідження – висвітлити науково-методологічні засади формування обмежень і обтяжень у сільськогосподарському землекористуванні та обґрунтування методичних підходів щодо еколого-економічної оцінки обмежень прав землевласників і землекористувачів.

Результати досліджень та їх обговорення. Конституцією України гарантується право власності на землю, а земля є основним національним багатством, яке перебуває під особливою охороною держави. Разом з тим, наголошується й на тому, що власність покладає на особу і відповідні обов'язки, щоб вона не використовувалася на шкоду іншій людині й суспільству, а також не завдавала шкоди природі, культурній спадщині, не погіршувала природних якостей земель, відшкодовувала завдані нею збитки. Отже, абсолютного права не може бути без обов'язків. А обов'язки зумовлюють відповідні обмеження прав власності, в тому числі й на землю. Це визнається чинним, в тому числі й земельним, законодавством держави.

Земельний фонд України у відповідності з діючим Земельним кодексом України поділяється на категорії земель. В кожній категорії земель земельні ділянки, які не надані у власність чи передані в користування, можуть перебувати в запасі. Виходячи з вимог цільового призначення, формується відповідний правовий режим використання земельної ділянки, а саме: право користування чужою земельною ділянкою (земельні сервітути), екологічні, санітарно-епідеміологічні, будівельні, протипожежні вимоги та цільові призначення щодо використання та охорони земель.

Сукупність вимог щодо використання земель кожної категорії становить їх правовий режим, який обумовлює їх цільове призначення.

Виходячи з державних чи приватних інтересів, встановлюються відповідні способи використання земельних ділянок та відповідні види економічної діяльності. Вони здійснюються на основі певного дозволу, забороняються або здійснюються вільно.

Відповідно до спеціального законодавства встановлюються охоронні, санітарні, санітарно-захисні, протипожежні та інші вимоги, які повинні виконуватися в обов'язковому порядку земле-

власниками і землекористувачами, у тому числі й орендарями. Невиконання цих вимог може призвести до забруднення земельних ділянок токсичними речовинами, втрати родючого шару ґрунту, забруднення ставків і річок та інших негативних наслідків для людини і природи. Вказані вимоги реалізуються шляхом встановлення охоронних, санітарно-захисних зон та зон особливого режиму використання земель. Вказані зони, з одного боку, забезпечують збереження режимоутворювальних об'єктів, створення належних умов для їхнього функціонування, експлуатації та ремонту, захисту життя й здоров'я населення від можливого негативного впливу цих об'єктів, а також захисту й збереження навколишнього природного середовища, зокрема земельних ресурсів, від згубної дії таких об'єктів, водійм від забруднення, засмічення та ін. З одного боку, ці зони, обмежуючи права землевласників і землекористувачів, призводять їх до втрат і збитків, які у відповідності з чинним земельним законодавством повинні відшкодовуватися.

Отже, наявність загальносуспільних, громадських та особистих інтересів у земельних обмеженнях зумовлює сукупність відповідних правових форм регулювання земельних відносин. Вони у процесі практичної реалізації постійно вдосконалюються з урахуванням формування й розвитку ринкового середовища, що дає змогу поліпшити систему правового регулювання землекористування, і в першу чергу сільськогосподарського.

Чинним земельним законодавством (ст. 98 Земельного кодексу України) визначено право землевласника чи землекористувача земельної ділянки на надання або безоплатне користування чужою земельною ділянкою (ділянками) – право земельного сервітуту.

Земельні сервітуту визначені постійними або строковими. У разі встановлення сервітутів власник земельної ділянки не позбавляється права власності, володіння, користування. Разом з тим, обмеження використання земель внаслідок встановлених земельних сервітутів зобов'язують власника земельної ділянки або землекористувача надати іншим способом можливість використовувати її частину для проїзду, проходу, прокладання комунікацій тощо.

Правовий режим земельних сервітутів визначається такими положеннями:

- земельні сервітуту підлягають обов'язковій державній реєстрації у порядку, передбаченому законом, а інформація про встановлення земельного сервітуту є обов'язковою правовою характеристикою земельної ділянки;

- дія земельного сервітуту зберігається у разі переходу прав на земельну ділянку до іншої особи;

- земельний сервітут не може бути предметом купівлі-продажу, застави та не може передаватися будь-яким способом особою, в інтересах якої цей сервітут установлено, іншим фізичним і юридичним особам;

- у разі встановлення платного сервітуту власник або користувач земельної ділянки, на якій встановлено земельний сервітут, має право вимагати від осіб, в інтересах яких встановлено земельний сервітут, відповідну плату за його встановлення;

- земельні сервітуту встановлюються на визначений або безстроковий терміни;

- якщо власникові земельної ділянки, на яку встановлено земельний сервітут, і в результаті користування ним будуть завдані збитки, вони повинні відшкодовуватися.

Земельні сервітуту припиняються у разі:

- поєднаних в одній особі суб'єкта права земельного сервітуту, в інтересах якого він встановлений, та власника земельної ділянки;

- відмови особи, в інтересах якої встановлено земельний сервітут;

- рішення суду про спадкування земельного сервітуту;

- закінчення терміну, на який був встановлений земельний сервітут;

- невикористання земельного сервітуту протягом трьох років;

- порушення власником сервітуту умов користування сервітутом.

Зміст основних земельних сервітутів, що встановлюються для землекористувачів, на земельних ділянках яких розміщено охоронні зони магістральних трубопроводів (нафто-, газо-, водоводів), електричних мереж, ліній і споруд зв'язку, водних об'єктів, історико-культурних комплексів тощо визначається відповідними правилами, нормами, стандартами з їхньої охорони.

Еколого-економічній оцінці обмежень (обтяжень) у ринковому сільськогосподарському землекористуванні приділяється ще недостатньо уваги як з теоретичного, так і з практичного погляду. Незважаючи на формування і функціонування сільськогосподарського землекористування на при-

ватних засадах, продовжується практика неврахування обмеження прав власників та землекористувачів земельних ділянок. Внаслідок цього вони мають відповідні втрати й збитки від цих обмежень.

Більшість науковців вважають, що еколого-економічна оцінка обмежень на земельну ділянку повинна ґрунтуватися на визначенні недоодержаного доходу (збитків) за використання земель в охоронних зонах, зонах особливого режиму використання земель, санітарних та санітарно-захисних зонах. Із суспільного погляду відповідні захисні зони відвертають втрати і збитки, які пов'язані із функціонуванням режимоутворювальних об'єктів без встановлення обмежень землекористувань, на яких розміщені вказані об'єкти.

Тобто оцінка обмежень (обтяжень) має бути комплексною, яка збалансує як позитивні, так і негативні їх сторони. В ринкових умовах важливо здійснювати розрахунок втрат і збитків землевласників і землекористувачів. Вони у відповідності з чинним законодавством мають відшкодуватися тими особами, на користь яких встановлено вказані обмеження (обтяження).

Сучасні механізми відшкодування збитків ще недосконалі, а тому потребують вдосконалення.

Так, створені районними державними адміністраціями комісії із представників місцевих рад, власників і користувачів земельних ділянок, представників осіб, на користь яких встановлюють обмеження, представників управлінь (відділень) земельних ресурсів та районних відділень будівництва і архітектури визначають розміри збитків і оформляють відповідними актами і затверджуються районними державними адміністраціями. Якщо особи, на користь яких встановлені обмеження, відмовляються відшкодувати збитки, або не погоджуються з розмірами, в чинному законодавстві цього не передбачається. Тоді необхідно передбачити такий механізм як судове вирішення.

Висновки. Аналізуючи науково-методологічні засади формування обмежень (обтяжень) у сільськогосподарському землекористуванні, можна зробити висновок: формування ринкових земельних відносин на сьогодні потребує відповідного обґрунтування (економічного, екологічного та правового) механізмів щодо встановлення навколо режимоутворювальних об'єктів захисних, охоронних та санітарних зон і смуг та визначення розмірів збитків, спричинених ними, та їх відшкодування.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Добряк Д.С. Еколого-економічні засади реформування землекористування в ринкових умовах /Д.С. Добряк, Д.І. Бабміндра. – К.: Урожай, 2006.– 336 с.
2. Дорош Й.М. Еколого-економічні основи формування інституту обмежень та обтяжень при використанні земель /Й.М. Дорош. – К.: ТОВ ЦЗРУ, 2007.– 336 с.
3. Земельний кодекс України: Прийнятий 25 жовтня 2001 року № 2788-III/ Відом. Верхов. Ради України (ВВР). – 2002 - № 3-4.– С. 27.
4. Конституція України: Прийнята 28 червня 1996 року № 254 п/96-ВР//Відом. Верхов. Ради України (ВВР). – 1996 – № 30.– С. 141.
5. Мірошніченко А.М. Земельне право України: Навчальний посібник /Інститут законодавства Верховної Ради України. – К.: Ін-т Законодавства ВРУ, 2007. – 432 с.
6. Третяк А.М. Класифікатор обмежень прав при використанні земельних ділянок. – К.: Центр реформ в Україні, 2008. – 128 с.

Оценка ограничений (обременений) в использовании земель сельскохозяйственного назначения

Т.М. Недашківська

Рассмотрены теоретико-методологические основы формирования ограничений и обременений в сельскохозяйственном землепользовании. Обоснована эколого-экономическая оценка ограничений прав на земельный участок, которая базируется на определении недополученного дохода при использовании земель в охранных зонах, зонах особого режима использования, санитарных и санитарно-защитных зонах.

Ключевые слова: оценка ограничений (обременений) в сельскохозяйственном землепользовании, санитарно-защитные зоны, земельные сервитуты, земельные ресурсы.

Estimation of restrictions (encumbrances) in use of the earths of agricultural purpose

T. Nedashkivska

The article considers theoretical and methodological bases of the formation of restrictions and encumbrances of agricultural land. Substantiated environmental-economic estimation of restrictions on rights to land, which is based on determining the lost revenue in land use in protected areas, areas of special regime of use, sanitary and sanitary-protection zones.

Key words: estimation of restrictions (encumbrances) in agricultural land use, sanitary protection zones, land easements, land resources.